

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 3. aprila (sredoživna) 1852.

List 27.

Iskrice hvaležnosti

milodarnemu Terstu in blagosercnemu odboru, ki je nabiral milodare v pripomoč nesrečnikom Krajskim.

Spod neba pošle noč morivno slano,
Povene nježno pomladansko cvetje,
Ko palno na-nj posije solnce rano;
Viharje v nedru svôm rodí poletje,
Z oblaka sivega se toča vsuje,
Ratarju up upleni in imetje;
S podnebja strela šviga, plamen bluje,
Buči naliv, povodnji divja reka
Zelene trate strašno pokončuje,
Pusti v puščavi nazega človeka;
Nad njim perute lakota razgerne,
Nadloga ga v obupno serce speka.
V nebo zasolzene oči oberne,
In glas zažene milo tugajoči:
»Pomagaj Bog mi iz osode černe!«
In mili Bog ne odreče mu pomoči;
V bogatem Terstu, mestu nove slave,
Rešitelja zbudí, ki tud' priskoči. —
Ko zvedel si, o Terst, da sive glave
Okó umira lakote grozivne,
Ko vidil si, da steblo grenke trave
Zdravilo možu muke je morivne,
In da na persih maternih vsahuje
Nedolžno dete žeje prestrašivne:
Po belem licu se Ti solza vsuje,
Visoko bije serce ljudomilo,
Ki duša blagotvorna ga vnemuje.
Podal si rešno roko, ter obilo
Daril s periščem polnim reve síne,
Postlal jim postljo v svoje varno krilo.
Postavil v sercu mile domovine
Spominek vrednosti si necenljive,
Vsejal si v plodno zemljo žlahtne čine,
Si spletel venec slave nevmerljive,
Potrebil pot v nebeške veličave,
Nakopal tak zaklade nestrohljive!
In Ti, skoval si krono dvojne slave,
Ki v pomoč skup si sklicel bratu brate
In speljal ga iz žalostne puščave,
Pokazal spet mu zeleneče trate,
Ki nehal nisi bratov za-nj prositi:
V plačilo Ti ne bodo gore zlate,
Plačilo Tvoje mora večje biti!

Domovina.

Kako bomo letos krompir sadili? koliko in kakošniga? Kaj namesto njega?

Kar so „Novice“ od krompirja ob mnogih pri-
likah in raztreseno po mnogih listih govorile in sve-
tovale, — beremo lepo vkup sestavljeno v 21. listu
nemškiga časnika Štajarske kmetijske družbe, po-
terjeno po skušnjah od leta 1846 noter do leta
1852 tudi na Štajarskim. In ker je sedaj ravno
pravi čas, kmetovavcam iz gotovih skušnj izvira-

joče nauke podati, da naj bi se po njih rav-
nali, jim izročimo sledeče svete.

Prazno delo bi bilo — govori g. dr. Hlubek
v pohvaljenim spisu — da bi se še dalje pričkali:
v čem obstoji in od kod pride gnjilina krompirja.
Kar so skušnje učile, to je, kar nam je treba
vediti, — po tem se ravnajmo.

Gotove skušnje o tem so pa tele:

1. Zgodnje sorte krompir, to je tisti, ki je
dozorel že okoli sv. Jakoba, je gnjil leta 1849
le malo, v letu 1850 in 1851 pa ni gnjil clò nič.

2. Do prve polovice mesca maliga serpana
je bil krompir povsod čisto zdrav viditi. Začela
se je gnjilina (da je krompirjevec začel veneti)
okoli sv. Jakoba ali pa še le okoli sv. Lorenca
in še pozneje, in vselej po tem, ko je dalje časa
deževno vreme bilo. Več ko je bilo hudih ur, in
če je berž za njimi sonce zlo pripekalo, huji se je
ob tacih letinah gnjilina prikazala.

3. V suhi in gorki ali bolj pešeni zemlji
krompir manj gnjije, v merzломokri in ilovnati
zemlji se prikaze gnjilina nar huji.

4. Na presnim (frišnim) gnoji krompir rad
gnjije, in bolj ko se mu s tacim gnojem gnoji,
huji gnjije.

5. Če se krompir gosto sadi, bolj gnjije;
če se redko sadi, manj gnjije, ker sapa zamore
krompirjevec bolj prepahati.

6. Nar bolje ga je plitvo saditi, to je, le 2
do 3 pavce globoko; tode pozneje ga moraš dobro
okopati in stebila dobelo z zemljo osuti.

7. Prej ko krompir sadiš, prej bo dozorel,
in gotovši ga boš otél kužnimu času po sv. Jakobu.

8. Nar bolje se obnaša krompir, ki ni pre-
debel pa tudi ne predroben, ampak tak, ki po 3
do 5 lotov vaga, posebno če ga na zrak (ljuft)
deneš, da se enmalo osuši, preden ga sadiš.

9. Če se mu o sv. Marjeti ali še pred krom-
pirjevec (perje) poreže, se zlo obvarje gnji-
line, krompirja pa se po tem manj pridela, ker
bolj droban ostane.

10. Dobro mu tekne in ga gnjiline varje, ako
ga večkrat okopavaš in osiplješ, posebno
kmalo po dežji.

Ako tem skušnjam še pristavimo, da se je že
večkrat iz vsajeniga bolniga krompirja zdrav
pridelal, — da je tudi Amerikanski in iz sé-
mena izrejeni krompir gnjil, — da mnogotere me-
šanice z apnam, sajami, pepélam, mavcam (gip-
sam) itd. mu niso nič zoper gnjilino pomagale, se
moramo iz vsiga tega prepričati, da krompirjeva bo-
lezin le iz vremena izvira, ki posebno za krompir,
pa tudi za nektare druge sadove, že več let posv.
Jakobu kužno postane.